

CALL FOR ABSTRACTS

OASE 117

Het dorp doorgelicht

Stefan Devoldere, Maarten Liefoghe, Sereh Mandias

'het dorp
laat ons niet los
het speelt gewoon verstoppertje
achter de gevel van de stad
(...)
het dorp
meer dan herinnering
een psychoanalyse
van onze moderniteit.'

Geert Bekaert, voice-overtekst voor de televisiedocumentaire *Ge kent de weg en de taal* van Jef Cornelis, BRTN, eerste uitzending 6 januari 1976.

In de geschiedschrijving van architectuur en stedenbouw is het dorp verrassend onderbesproken gebleven. Datzelfde gebeurt in het hedendaagse architectuurdebat. De modernistische historiografie en de courante architectuurkritiek handelen doorgaans over avant-gardes, metropolitane stedelijkheid, institutionele gebouwtypes uit de stad, en, recenter, over herbestemmingen van industriële of commerciële gebouwen en stadsdelen. Het dorp en het platteland fungeren daarbij impliciet als tegenpolen van de moderne stad, hoewel de modernisering van productie, wonen of cultuurbeleving zowel stad als land betrof, en dus ook het dorp.

De laatste tijd trekt 'het dorp' weer schoorvoetend de aandacht van (meestal regionale) beleidsmakers, bewoners en ontwerpers. Dit komt enerzijds door de vraag naar ruimtelijke verdichting, klimaatuitdagingen en noodlijdende biodiversiteit; anderzijds door het streven naar korte ketens voor bouwen, voedsel en andere activiteiten. Anders dan zo'n 20 jaar geleden wordt de horizon van het architectuurdebat vandaag niet langer bepaald door het paradigma van het globale netwerk van concurrerende steden.

Bovendien manifesteert zich specifiek in Nederland en in België een nieuwe bekommernis om de 'identiteit van dorpen', om het behoud en zelfs het 'herstel' van het aanzicht van dorpen en landschappen. Dit gebeurt mede als reactie op 'bedreigende' uitbreidingswijken en de verdichting van dorpen met flatgebouwen en andere woningtypes. Zo zijn er de recente publicaties van bijvoorbeeld het essay 'Niet meer maar beter. Dorps bouwen met Kwaliteit' (Stimuleringsfonds Creatieve Industrie 2021-2022) in Nederland en de 'Toolbox Dorpse Architectuur' (AR-TUUR, 2021) in Vlaanderen, waar Vlaams bouwmeester Erik Wieërs de ambitie uitsprak om de verdichting van dorpen als een kwalitatief vraagstuk te benaderen onder de noemer 'dorpelijkheid'. Er beweegt dus steeds meer, maar het valt op dat de manier waarop het gesprek wordt gevoerd, dikwijls eenzijdig of nogal oppervlakkig is.

Waarover spreken we wanneer we de lof zingen van het dorp, het willen 'redden' of het willen nabootsen? Hoe universeel is het dorp, hoe belangrijk zijn geografische variaties tussen dorpstypes, en geniet het overal een hernieuwde status en aandacht? Heeft het dorp nog betekenis als model in tijden van algemene verstedelijking, en hoe dan precies?

OASE 117 wil bijdragen aan de ontwikkeling van het debat, en ruimte bieden voor het nodige historische perspectief en theoretische en kritische reflectie. We zijn zowel op zoek naar bijdragen over de Lage Landen als bijdragen die het perspectief geografisch verbreden. We zijn geïnteresseerd in essays die het dorp niet tegenover de moderniteit plaatsen – 'modern worden is het dorp achterlaten' – maar de architectuur en stedenbouw van dorpen onderzoeken als een complex product van moderniteit en verstedelijking, of als gecultiveerd (tegen)ideaal van de moderne stedenbouw en architectuur sinds het einde van de negentiende eeuw.

We schuiven drie thema's naar voren als leidraad:

1) Het dorp als cultureel beeld

Deze teksten behandelen de afkeer van en het hunkeren naar het dorp als drager van betekenis, worteling, authenticiteit. Is de romantisering van het dorp gelijk aan de romantisering van de boerenarchitectuur en het vernaculaire? Is het een pleidooi voor een hechte gemeenschap, een plek van comfort of van kwelling? Wat is de historische evolutie van het cliché? Wat hebben culturele voorstellingen van dorpen betekend voor de Moderne Beweging, voor de conservatiebeweging, voor de ecologische beweging, voor het naoorlogse massatoerisme? Vindt het dorp een nieuwe levensvatbaarheid in wat Bruno Latour 'de aardse oriëntatie' noemt: een ecologisch project dat de modernisering van lokaal naar globaal moet vervangen? Aan welke culturele beelden en mythes over het dorp appelleren ontwerpers in hun projecten, beleidsmakers in hun beleidsdiscours, en critici in hun architectuurbesprekingen? Welke beelden en mythes wijzen ze af?

2) Het dorp als stedenbouwkundig model

In *Bird's Nest*, een film van Christian Schaub en Michael Schindhelm uit 2008 over de avonturen van Herzog & de Meuron in China, zit een passage over een (gestrand) planningsproject voor een stadsdistrict in Jinhua. Daarin stellen de Bazelse architecten het dorp voor als een letterlijk verstedelijkingspatroon. Het blijkt een model 'with small cubes'. Het voorbeeld roept vragen op naar de stedenbouwkundige typo-morfologie van dorpen (lintdorpen, ringdorpen, driesdorpen, ...), hun planbaarheid, hun transporteerbaarheid, hun replicerbaarheid en bruikbaarheid als stedenbouwkundig model überhaupt. Wat blijft over van kleinschaligheid wanneer die op grote schaal wordt toegepast? Kunnen dorpspatronen los van het landschap en het territorium bestaan? En kunnen we nog over een dorp spreken als we het vakkundig hebben verdicht, uitgebreid, of doorkruist met infrastructuur?

3) De architectuurtaal van dorpen

Bestaat er werkelijk zoiets als dorps architectuur of gaat de recente interesse eerder over vormen van collectiviteit in het wonen? Of bijvoorbeeld over alternatieve zorgarchitectuur? Spreken we over typologie, vorm en beeld, of over materialiteit en constructie? Welke interessante geschiedenissen van ideale dorpsarchitectuur en van het gecureerde dorpsbeeld vallen er te schrijven? Wat is bijvoorbeeld het (historische) samenspel geweest tussen (erfgoed)inventarissen van landelijke architectuur en modelboeken voor goede dorpsarchitectuur? Geeft het 'modern(e) dorp' dat in 1913 werd gepresenteerd op de wereldtentoonstelling in Gent ons een aanwijzing? Wat vertelt ons de naoorlogse of hedendaagse architectuur van publieke voorzieningen in dorpen over 'dorpscultuur' en over het samenleven in het dorp? Welke theorie, en welke architectuurkritiek, moeten we vandaag herlezen?

We nodigen auteurs uit om een samenvatting in te dienen van maximaal 500 woorden, als voorstel voor een artikel van 3.000 (tot max. 4.000 woorden). Samenvattingen dienen uiterlijk 21 maart 2023 ingediend te worden via het volgende e-mailadres: info@oasejournal.nl. Auteurs krijgen op 3 april bericht of hun voorstel aanvaard wordt en zullen vervolgens gevraagd worden om rond 1 juli hun volledige artikel in te sturen.

Still uit de film *Bird's Nest* van Christian Schaub en Michael Schindhelm uit 2008